

Xenofanés

Fragmenta DK 21 B

B 1 = Athénaios, Deipnosophistae XI, 7 Kaibel, p. 462c

Teď jest podlaha síně už čistá a čisté jsou ruce
 všechny a poháry těž. Věnci nás ovíjí hoch,
 líbezně vonnou myrhu zas jiný podává v misce.
 Měsidlo stojí zde, veselí libé je v něm;
 čeká i jiné víno, jež slibuje trvalou věrnost,
 ve džbánech, sladké jak med, nabízí vonný svůj květ.
 Kadidlo svatou vůni už rozlévá ve středu našem.
 Vody chladivý mok, sladký a čistý, je tu.
 Předložen nahnědlý chléb a stůl již důstojný čeká,
 na stole sýra tíž, hustý a lahodný med.
 Uprostřed stojí oltář a květy je ozdoben celý.
 Veselí, radostný ples domem se rozléhá kol.
 Nejdříve chválit boha se sluší rozumným mužům,
 zbožnou modlitbou tichou, čistými slovy ho ctít.
 Po řádné úlitbě pak a prosbě, by po právu jednat
 dovedli, poněvadž to první má modlitbou být,
 není už hříchem tolik as pít, co sneseš, bys mohl –
 nejsi-li příliš stár – bez sluhy k domovu jít.
 Toho z mužů je třeba chválit, kdo napiv se, vyjevuje řádně,
 jak získat paměť a sílu pro zdatnost.
 Ne však toho, kdo boje Titánů, Gigantů,
 nebo Kentaurů opěvuje, výplody minulých dob,
 prudké sváry, ze kterých není žádný užitek.
 Bohy však na myslí mít, je dobré vždy.

B 2 = Athénaios, Deipnosophistae X, 6 Kaibel; p. 413f
 (překlad: F. Stiebitz z: Nejstarší řecká lyrika, Praha 1981, s. 106, upraveno)
 (...)

Jestliže rychlostí nohou kdos ve hrách vítězství získal
 anebo pentathlem tam, kde Diův posvátný háj
 u Písu v Olympii se prostírá, nebo snad v křížku,
 vyhrál-li pěstní boj za četných bolestných ran,
 nebo ten strašný zápas, jenž pankration se zve;
 snad by v něm občanů zrak slavného hrdinu zřel,
 snad by i při slavnostech on čestné obdržel křeslo,
 snad by ho živit dal na vlastní útraty stát,

snad by mu dal též dar, jenž by mu byl památkou vzácnou;
že by to snad měl i ten, kdo koně řídit umí.
Není však toho hoden jak já! Neb nad sílu mužů
lepší i nad koní běh je naší moudrosti dar.
Avšak o této věci se soudívá nadmíru slepě,
je to však zvrácená věc, sílu i nad moudrost klást.
Je-li přec v obci muž, jenž vyniká v zápase pěstním,
zná-li snad paterý boj, zná-li v křížku se bít,
nebo má rychlé nohy, což zvláštní požívá slávy
z toho, co silný muž závodech dokáže kdy,
tím se nezlepší stát, tím nevzniknou mu lepší řády;
velice malý to zisk pro obec, jestliže kdo
na březích Písu si získá vítězný vínek.
Vždyť přece taková věc nečiní tučnějším stát.

B 3 = Athénaios, Deipnosophistae XII, 31 Kaibel, p. 526a

Fylarchos pravil, že Kolofónští původně žili stroze. Vlivem přátelství a spojenectví s Lýdy však později uvykli rozmařilosti. Upravovali si vlasy zlatými šperky, jak říká i Xenofanés:

U Lýdů poznali rozmar, jenž k žádnému prospěchu není,
v době, kdy nevládla nad nimi ještě tyrannis zlá.
Na agoře se oni celí v purpuru scházeli,
přítom jejich celkový počet byl nejméně tisíc;
vznešení, s volnými vlasy, jež v slunci se úpravně leskly,
dovedně připravená mast jim dávala vůni.

B 4 = Pollux, Onomasticon II, 83, 6-10

Bud' první razil peníze Feidón Argejský, nebo snad Démodiké Kymaiská, která byla spřátelena s fryžským Midasem, (...) nebo Erichthonios a Lykos Athéňanům anebo snad Lýdové; jak říká Xenofanés.

Viz Hérodotos, Historiae I, 94:

Lýdové totiž jako první z lidí, nakolik víme, používali mince ražené ze zlata a stříbra. (..)

B 5 = Athénaios, Deipnosophistae VI, 18, 3 Kaibel, p. 782a

Tak nikdo nechystá nápoj, že víno dá do číše první,
nýbrž nejprve vodu a na ni lahodný mok.

B 6 = Athénaios, Deipnosophistae IX, 6, 20 Kaibel, p. 368e

Xenofanés z Kolofónu v *Elegiích* říká:

Šunku z kůzlete poslals, však sám sis vzal tučného býka
 obrostlou stehenní kost: čestný to pro muže dar,
 jehož sláva se rozšíří Řeckem a nesejde nikdy,
 dokavad řeckých pěvců na světě bude žít rod.

B 7 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* VIII, 1, 36

Pýthagorovo přecházení od jednoho ke druhému dosvědčuje i Xenofanés v elegii, která začíná takto:

Nyní však přejdu k jiné řeči, ukážu cestu.

O něm samotném pak říká, že se to s ním má takto:

Když jednou procházel kolem týraného štěněte,
 měl nad ním lítost a pronesl tento výrok:
 „Ustaň a už je netluč, vždyť je to duše muže, přítele,
 kterou jsem rozpoznal, slyše, jak zazněla.”

B 8 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* IX, 18-19

Roků šedesát sedm už nechává tu moji mysl
 po celé helénské zemi pobíhat hned sem, hned tam.
 Od mého narození je dvacet pět roků, co přišli
 Médové, pokud však sám dovedu pravdu vám říct.

B 9 = *Etymologicum Gentium*, heslo *geros*

Více byl zbavený sil, nežli je zestárlý muž.

B 10 = Héródianos Alex., *Peri dichr.*; p. 296, 6 (Cr. An. Ox. III)

Odedávna se potom všichni učili u Homéra (...),
 totiž že bohové jsou velmi špatní.

B 11 = Sextos Empeirikos, *Adversus mathematicos* IX, 193

To všechno bohům přiřkli Homér a Hésiodos,
 co u lidí je potupou a hanbou,
 že kradou, cizoloží a že se navzájem podvádějí.

B 12 = Sextos Empeirikos, *Adversus mathem.* I, 289

Podle Xenofana Kolofónského Homér a pak Hésiodos
velice mnoho mluvili o nemravných činech bohů,
že kradou, cizoloží a navzájem se podvádějí.

Kronos je totiž pro něho blaženým životem. Prý se říká, že potomci vyklestí otce, jako když Zeus, Kronův syn, odňal Kronovi vládu a „vrhnul jej pod zem a pod vlnivé moře“ (*Ílias* XIV, 204).

B 13 = Gellius, *Noctes Atticae* III, 11

Někteří psali, že Homér byl starší než Hésiodos, mezi nimi například Filochoros a Xenofanés, jiní zase, že mladší.

B 14 = Kléméns Alex., *Stromata* V, 109 (po B 23)

Smrtelníci ale míní, že bohové se rodí,
že mají jejich oděv i hlas a postavu.

B 15 = Kléméns Alex., *Stromata* V, 110 (po B 14)

Kdyby ovšem voli, [koně a] lvi měli ruce,
kdyby mohli rukama kreslit a dovršovat díla jako lidé;
pak by koně koním a voli zase volům podobné
tak kreslili podoby bohů a tvořili těla taková,
jakou [každí] právě sami mají postavu.

B 16 = Kléméns Alex., *Stromata* VII, 22

Řekové si představují, že bohové jsou antropomorfní a že mají i lidské emoce. Jejich podoby malují každí podobné sobě, jak pravil Xenofanés:

Aithiopové ploskonosé a tmavé,
Thrákové zase rusovlasé a modrooké.

Dielsova rekonstrukce:

Aithiopové [si bohy představují] ploskonosé a tmavé,
Thrákové zase [je mají za] modrooké a rusovlasé.

B 17 = *Scholia Arist. Equ.* 408 (viz Hésychios, *Lexicon*, heslo *bakchos*)

Na bakchy (...), větve, které nesou mystové, upomíná Xenofanés v *Silloi*:

Jsou pak [bakchy] z jedle hustě kolem domu.

B 18 = Stobaios, Anthologium I, 8, 2

Bohové neukázali smrtelníkům všechno,
nýbrž když časem hledají, naleznou lepší.

B 19 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum I, 23

Zdá se, že podle některých se Thalés jako první zabýval astronomií a zatměními Slunce, a že takovou změnu předpověděl, jak praví Eudémos v Dějinách astronomie, pročez ho obdivují jak Xenofanés, tak Hérodotos.

B 20 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum I, 111

Epimenidés prý žil, jak říká Xenofanés, 154 let. (...)

B 21 = Schol. Aristof., Pac. 697

Pročez Xenofanés prohlásil Simonida za skrblíka. (...)

B 21a = Scholia Homer. Oxyrh.1087, 40 (Ox. Pap. VIII; p. 103)

O Eryku (oměstě Eryx) je u Xenofana v pátém spise *Silloi*.

B 22 = Athénaios, Epitomé II, p. 54e

Toto je třeba vyprávět u ohně v zimní čas,
zabořený v měkkém lehátku a nasycený,
popíjet sladké víno a přikusovat víkev:
Člověče rozmilý, kdo jsi a odkud, kolikpak je ti let?
Kolik ti bylo, když Médové přišli?

B 23 = Kléméns Alex., Stromata V, 109

Xenofanés z Kolofónu učí, že Bůh je jeden a netělesný:

Jeden bůh, největší před bohy a lidmi,
není smrtelníkům podobný postavou ani myšlenkou.

B 24 = Sextos Empeirikos, Adversus mathem. IX, 144 (viz A 1,19)

Celý zří, celý myslí, celý také slyší.

B 25 = Simplikios, In Physica 23, 19 (viz A 31,9)

Nýbrž zcela bez námahy rozvahou myslí vším otrásá.

B 26 = Simplikios, In Physica (viz A 31,7)

Stále v tomtéž trvá, aniž se hýbe,
ani mu nepřísluší odcházet jindy jinam.

B 27 = Áetios IV, 5 (viz A 36)

Neboť všechno je ze země a k zemi také cílí.

B 28 = Achillés Tatiús, Isagoga excerpta 4, 69; p. 34, 11 Maass (viz A 32; A 33, 3)

U nohou je vidět mez země, dosahující sem nahoru,
stýká se zde vzduchem, zatímco dolní mez ubíhá k bezmeznu.

B 29 = Simplikios, In Physica 188, 32 (viz A 29)

Země a voda je všechno, co se rodí a roste.

B 30 = Áetios III, 4, 4; Schol. Genav ad F 196 (viz A 46)

Xenofanés v básni *O přírodě*:

Moře je pramenem vody, pramenem větru.
Vždyť kdyby nebylo velkého moře,
[nerodila by se] v mracích [větrem vyvanutých],
ani v proudění řek, ani jako dešťová voda;
avšak to veliké moře je rodičem mraků a větrů i řek.

B 31 = Hérakleitos Stoikos, Alleg. Hom. c. 44 (etymologie slova *hyperión*)

Slunce, vyvýšené nad zemí a též hřející.

B 32 = Schol. BLT Eust. ad Hom. L 27

Ta, kterou nazývají *Iris* (Duha), je oblak, a to tak obdařený,
že je napohled purpurový, nachový i žlutý.

B 33 = Sextos Empeirikos, *Adversus mathematicos* X, 314

Vždyť jsme všichni zrozeni ze země a také z vody.

B 34 = Sextos Empeirikos, *Adversus mathematicos*. VII, 49, 110.
Plútarchos, *Quomodo adolescens poetas audire debeat* 17e.

A žádný muž nevěděl a ani nebude vědět
jasně o bozích, ani o tom, o čem všem mluvím.
A pokud by i naprostou náhodou vyřknul to, co je dokonalé,
sám by stejně nevěděl: Na všem totiž spočívá zdání.

B 35 = Plútarchos, *Symposion* IX, 7; 746b

Nechť se zdá, že se toto podobá skutečnému ...

(Verze překladu: Nechť se zdá, že se tyto věci podobají pravdě.)

B 36 = Héródiános Alex., *Peri dichr.* 296, 6

Kterékoliv [věci] se však smrtelným projevily ke spatření ...

B 37 = Héródiános Alex., *Peri monérús lexeós* 30, 30

A v některých jeskyních se řine dolů voda.

B 38 = Héródiános Alex., *Peri monérús lexeós* 41, 5

Kdyby bůh nestvořil žlutavý med,
zdály by se nám fíky být o mnoho sladší.

B 39 = Pollux, *Onomasticon* VI, 46

(...) v básni *O přírodě* Xenofanés vynášel třešeň.

B 40 = Etymologicum Gentium, heslo *brotachon*
 (...) [o žábách] je i u Xenofana.

B 41 = Tzetzés, Ad Dion. Perieg. V, 940; p. 1010 Bernhardt
 (...) Mezi spisovatele *Silloi* patří Xenofanés, Tímón a další

B 42 = Héródiános Alex., *Peri monérús lexeós* 7, 11

A zatoužil by mladík po mladé služce.

Zlomky **B 43** - **B 44** v Dielsově edici neexistují.

B 45 = Schol. Hippocr. ad Epid. I, 13, 3 (Nachmanson, Erotian. p. 102, 19)

[Výklad slova] *blétrismos*, vržení: vyhnání. Někteří tomu připisují bakchický význam.

V některých opisech pak nacházíme *blétrismos*, bez s. Opravdu to však znamená vržení, ježto i Xenofanés z Kolofónu praví:

Já se pak vrhal sem a tam, vydávaje se od města k městu;
 místo toho, aby řekl, že byl vyhnán.